

OBČANSKÁ SPOLEČNOST A JEJÍ TRANSFORMACE

Název předmětu Občanská společnost a její transformace

Anotace Cílem předmětu je uvést posluchače do současných diskusí o konceptu občanské společnosti v sociálních vědách. Tyto diskuse se zabývají proměnami politické kultury v současných západních společnostech, které procházejí dramatickými změnami. Budeme se tedy ptát, jak procesy globalizace ovlivňují občanské společnosti a podmínky udržitelnosti liberální demokracie v českém i v evropském kontextu. Kurs je částečně zaměřen také retrospektivně, sice na porozumění podmínkám utváření občanské společnosti v českém kontextu od poloviny 19. století až do současnosti. Vycházíme z předpokladu, že bez porozumění historickým procesům a kulturním závaznostem nelze smysluplně interpretovat výzvy současných liberálních společností, natož je účinně a přiměřen zvládat.

Počet kreditů 9

Způsob zakončení zkouška (písemná a ústní forma)

Vyučující prof. Karel B. Müller (garant předmětu, zajištění přednášek)

e-mail: miroslav.novak@vsci.cz

Osnova předmětu:

1. Koncept občanské společnosti v současných diskusích (deskriptivní přístup)
2. Historie konceptu občanské společnosti
3. Vznik dvou forem občanské společnosti; tržní hospodářství a moderní veřejnost
4. Demokracie a občanská společnost; hodnota občanské společnosti (normativní přístup)
5. Otevřená společnost; metodologický předpoklad občanské společnosti
6. Češi a občanská společnost
7. Role národních států; evropská politická integrace a národní stát
8. Rizika a selhání; evropský nadnárodní systém vlády, rizika a selhávání demokratického politického rozhodování
9. Vznik evropské veřejné sféry; její podoby a formy
10. Zájmové skupiny a sociální hnutí v procesu evropské integrace; lobbying v EU
11. Evropská veřejná sféry a nadnárodní systém vlády; role tzv. přístupových bodů
12. Vznikne evropská občanská společnost? Evropská versus národní identita

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	1. Koncept občanské společnosti (preskriptivní přístup)
Cíl modulu:	Cílem úvodního modulu je seznámení se základními hodnotami a funkcemi, které jsou spojovány s pojmem občanská společnost
Klíčová slova:	normativita, funkce občanské společnosti, otevřená společnost, liberalismus

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Občanská společnost – normativní perspektiva*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 42 – 64.
 - Popper, K. 1994. *Otevření společnost a její nepřátelé*. Praha OIKOYMENH, str. 154 – 181.

Kontrolní otázky:

1. Jaká očekávání si spojujeme s konceptem občanské společnosti?
2. Jaká rizika ohrožují občanskou společnost?
3. Jak souvisí koncept otevřené společnosti s liberálním občanstvím?

Název předmětu: **Občanská společnost a její transformace**

Číslo a název modulu: 2. Koncept občanské společnosti (deskriptivní přístup)

Cíl modulu: Cílem modulu je seznámení se základními přístupy ke konceptu občanské společnosti

Klíčová slova: empirie, institucionální přístup, asociativní přístup, důvěra

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

❖ *Občanská společnost – empirická perspektiva*

- Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 28 – 41, 183 – 203.

Kontrolní otázky:

1. Charakterizuj základní přístupy ke konceptu občanské společnosti. Jaký přístup preferujete a proč?
2. Proč je důvěra důležitým předpokladem občanského soužití a jak lze tuto důvěru chránit či posilovat?
3. Jak lze chránit či posilovat občanskou společnost?

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	3. Kvalita občanské společnosti a demokracie v současném Česku
Cíl modulu:	Cílem modulu je seznámit studenty s nejvýznamnějšími výzvami, kterým čelí současná společnost v Česku, naučit se je kriticky diskutovat a hodnotit proces liberalizace a demokratizace české společnosti po roce 1989.
Klíčová slova:	Česko, demokracie (v současném českém kontextu), občanské společnost (v současném českém kontextu)

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Občanská společnost a demokracie v Česku po 30 letech.*
 - Müller K. B. 2016. *Češi občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 19 – 27, 157 – 182.
 - Balík S. et al. 2016. *Kvalita demokracie v ČR*. Brno: CDK, str. 190 – 205.
 - Linek, Císař, Petrušek, Vráblíková. 2017. *Občanství a politická participace v ČR*. Praha: SLON, str. 193 – 203.

Kontrolní otázky:

1. Charakterizujte nejnaléhavější slabiny současné občanské společnosti v Česku.
2. Pokuste se vysvětlit jejich příčiny.
3. Navrhněte možné způsoby, jak tyto slabiny zmírňovat či překonávat

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	4. Občanská společnost a období komunismus (v Československu).
Cíl modulu:	Cílem modulu je seznámit studenty s podmínkami a formami občanského soužití v Československu v druhé polovině 20. století.
Klíčová slova:	kult osobnosti, období uvolnění, normalizace

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Podmínky a dynamika občanského soužití v období komunismu*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 150 – 156.
 - Holý L. 2001. *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: SLON, str. 21 – 38.

Kontrolní otázky:

1. Uveď nejvýznamnější charakteristiky jednotlivých etap komunistického období.
2. Charakterizuj podmínky a dynamiku utváření politické kultury v období normalizace.
3. Vysvětlete podmínky občanské participace v podmínkách Národní fronty.

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	5. Občanská společnost v meziválečném Československu.
Cíl modulu:	Cílem modulu je seznámit studenty s podmínkami a dynamikou občanského soužití v meziválečném Československu.
Klíčová slova:	první republika, nacionalismus, menšiny, stát stran

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Občanská společnost v období první republiky*
 - Müller K. B. 2016. *Češi občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 133 – 149.
 - Rádl E. 1993. *Válka Čechů s Němci*. Praha: Melantrich, str. 200 – 2010.

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete mezinárodně politickou situaci po první světové válce.
2. Vysvětlete pojem stát stran.
3. Charakterizujte klíčové předpoklady a omezení rozvoje liberální kultury a občanské společnosti v meziválečném Československu.

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	6. Občanská společnost v českých zemích za starého Rakouska
Cíl modulu:	Cílem modulu je seznámit studenty s klíčovými předpoklady, podmínka a formami utváření občanské společnosti v českých zemích v druhé polovině 19. Století. To celé na pozadí typologie národovorných procesů v Evropě.
Klíčová slova:	nacionalismus, habsburský stát, trh, politická veřejnost, svůj k svému

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Národovorné procesy v Evropě*
 - Gellner, E. 2003. *Nacionalismus*. Brno: CDK, str. 53 – 75.
- ❖ *Občanská společnost v českých zemích v druhé polovině 19. století.*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 65 – 137.
 - Urban, O. 1995. Český liberalismus v 19. Století. In Znoj, Havránek, Sekera (eds), *Český liberalismus, texty a osobnosti*. Praha: Torst, str. 15 – 27.

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete Gellnerovu typologii národovorných procesů v Evropě.
2. Vysvětlete stádia nacionalismu v Evropě dle Gellnera.
3. Charakterizujte klíčové předpoklady a omezení rozvoje liberální kultury a občanské společnosti v českých zemích před první světovou válkou.
4. Vysvětlete rozdílnou dynamiku těchto procesů na Moravě a v Čechách.

Název předmětu: **Občanská společnost a její transformace**

Číslo a název modulu: 7. Záchrana či evropeizace národních států a občanské společnosti?

Cíl modulu: Cílem modulu je seznámit studenty s klíčovými důsledky globalizace a jejich dopadem na národní státy a občanské společnosti v Evropě.

Klíčová slova: globalizovaná modernita, nezamýšlené důsledky, evropeizace

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Důsledky globalizace a procesy evropeizace*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 218 – 223.
 - Beck U. 2007. *Vynalézání politiky*. Praha: SLON, str. 37 – 58.
 - Schendelen, R. 2004. *Jak lobbovat v EU*. Brno: CSS, str. 11 – 31.

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlíte pojem nezamýšlené důsledky jednání.
2. Charakterizujte dopady globalizace na národní státy v Evropě.
3. Charakterizujte základní vektory evropeizace.

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	8. Zájmové skupiny a procesy evropeizace
Cíl modulu:	Cílem modulu je seznámit studenta s podmínkami působení zájmových skupin v Evropě a se základními formami a pravidly lobbyingu.
Klíčová slova:	zájmové skupiny, lobbying, regulace, EU

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Působení zájmové skupiny v EU, typologie a formy.*
 - Müller K. B. (ed.) et al. 2010. *Lobbying v moderních demokraciích*. Praha: Grada, str. 107 – 115.
 - Schendelen, R. 2004. *Jak lobbovat v EU*. Brno: CSS, str. 32 – 41.

Kontrolní otázky:

1. Jak se liší politická strana od zájmové skupiny?
2. Vysvětlete základní typologii zájmových skupin.
3. Vysvětlete základní strategie a formy lobbyingu.
4. Jaké regulační režimy lobbyingu se v Evropě uplatňují?

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	9. Veřejná sféra a její evropeizace
Cíl modulu:	Cílem modulu je uvést studenta do problematiky evropeizace veřejných sfér, jejích forem a předpokladů.
Klíčová slova:	veřejná sféra, společnost sítí, komunikace, média

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Transformace veřejné sféry v Evropě*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, str. 235 – 252.
 - Rifkin, J. 2005. *Evropský sen*, Praha:ELK, str. 200 – 269.

❖ *Prezentace a další studijní materiály přístupné v informačním systému školy*

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete pojem veřejné sféra.
2. Vysvětlete roviny evropeizace veřejné sféry.
3. Vysvětlete pojem společnost sítí.

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	10. Transformace kolektivních identit v Evropě
Cíl modulu:	Cílem modulu je všestranně orientovat studenta v problematice formování kolektivních identit v Evropě.
Klíčová slova:	národní, evropská, lokální, pozitivní identita, demos

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Proměny veřejností a kolektivních identit v současné Evropě*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, 224 – 234.
 - Fraser N. 2007. *Rozvíjení radikální imaginace*. Praha: Filosofia, str. 113 – 149.

- ❖ *Prezentace a další studijní materiály přístupné v informačním systému školy*

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete pojetí identity E. Eriksona.
2. Pokuste se strukturovaně charakterizovat vzájemné vztahy mezi veřejnou sférou, identitou a politickou mocí?
3. Vysvětlete přístup N. Fraser k principům kritické publicity a legitimacy.

Název předmětu:	Občanská společnost a její transformace
Číslo a název modulu:	11. Evropeizace občanské společnosti a aktivní hranice
Cíl modulu:	Cílem modulu je seznámit studenta se základními charakteristikami utváření atributů občanské společnosti v přes-hraničním prostoru. To vše na pozadí konceptu evropeizace.
Klíčová slova:	aktivní hranice, přes-hraniční spolupráce, přes-hraniční identita, přes-hraniční veřejná sféra

Struktura modulu a zdroje ke konkrétním tématům:

- ❖ *Přeshraniční spolupráce, identita a veřejná sféra*
 - Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton, 224 – 234.
 - Stevenson, N. 2010. Kulturní občanství. In T. Edwards (ed). *Kulturní teorie*. Praha: Portál, str. 325 – 345.

- ❖ *Prezentace a další studijní materiály přístupné v informačním systému školy*

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete koncept aktivní hranice versus pasivní hranice.
2. Jak lze aktivní hranici obsluhovat?
3. Vysvětlete koncept kulturního občanství.

Seznam studijních materiálů

Povinná studijní literatura (k dispozici v knihovně školy)

Müller K. B. 2016. *Češi, občanská společnost a evropské výzvy*. Praha: Triton.

Doporučená studijní literatura (k dispozici v knihovně školy)

Studijní texty v elektronické podobě: